

12. Фурман А.В. Психея. *Психологія і суспільство*. 2021. № 2. С. 5.

13. Фурман О., Фурман А., Дикий Я. Вчинок і подія як соціємна організованість життєвого шляху особистості. *Психологія і суспільство*. 2021. №2. С. 143-168.

Галина РАДЧУК

доктор психологічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ЯК ЦІННІСНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасний етап розвитку вищої професійної освіти у нашій країні може справедливо характеризуватись як етап реформування освіти на засадах гуманітарної парадигми, в якій освіта розглядається як духовно-практична діяльність її безпосередніх учасників, їх спільне проживання «тут-і-тепер». Відтак, діалектика освіти ґрунтується не на якомусь закінченому знанні особистості, а на тій відкритості для розвитку, що проявляється в її думках та діяльності, у ціннісно-смысловому осягненні змісту освіти.

Водночас аналіз освітнього процесу закладів вищої освіти показує, що студент, як і раніше, оволодіває лише пізнавально-інформаційним аспектом своєї майбутньої професійної діяльності. Ми вважаємо, що вся складність проблеми у тому, що орієнтація на особистість не може бути забезпечена лише певними логіко-структурними перетвореннями у змісті освіти. Трансформація освіти пов'язана не лише з перетворенням об'єкта (матеріалу), а й суб'єкта, який з ним працює. Становлення особистості майбутнього фахівця у процесі вищої професійної освіти передбачає цілісне перетворення освітнього процесу: не лише зміну змісту та структури освітнього матеріалу, але й створення ситуацій професійно-особистісного самовизначення студентів з метою актуалізації смислових переживань та суб'єктного потенціалу загалом. Відтак, перехід від когнітивної до гуманітарної парадигми забезпечує освіті нову якість, визначаючи

можливості конструювання цілісного (у тому числі ціннісно-сміслового) становлення особистості в освітньому процесі.

З нашої точки зору, освіта на особистісному рівні – це смислове, суб'єктне сприймання реальності, і ніяка предметна діяльність не гарантує утворення наперед заданого смислу. Аксиологічний компонент освіти не можна представити в програмно-інструктивній формі. Створити, наперед запрограмувати смисл, до того, як проблема попаде в реальне смислове поле суб'єкта, неможливо. Необхідно створити умови, надати шанс, забезпечити простір для вибору, що запускають механізми особистісного розвитку майбутнього фахівця. Адже особистість розвивається завдяки процесам, що актуалізуються не змістом дисциплін, які вивчаються, не їх значенням, а тими смислами, що відкриваються студентам при їх вивченні. Відтак, освітній матеріал виступає для суб'єктів освіти своєрідним приводом для ціннісно-сміслових пошуків [1].

На підставі теоретичних розвідок, емпіричних досліджень та власного практичного досвіду нами виокремлено основні положення, на яких ґрунтується професійно-особистісне становлення майбутнього фахівця в середовищі вищої освіти в контексті її гуманітаризації:

1. Вища професійна освіта, у нашому розумінні, – це своєрідний хронотоп культурно-феноменологічного конструювання автентичних, унікальних смислів – особистісного внеску в ментальне освітнє середовище суб'єктів освітнього процесу: студента як суб'єкта смислопошукової активності в середовищі освіти та педагога як суб'єкта смислопокладання в освітнє середовище.

2. Професійно-особистісне становлення розглядається нами як процес самоорганізації особистості засобами своїх внутрішніх ресурсів, що ініціюється певними зовнішніми умовами. Відтак, аксіогенез особистості студента – процес становлення особистості у смислозбагаченому освітньому середовищі, котре каталізує механізми самоорганізації смислопошукової активності суб'єкта.

3. Гармонізація становлення особистості повинна здійснюватися при реалізації взаємопов'язаних принципів:

- цілісності та системності;

- єдності соціокультурного конструювання і рефлексивно-феноменологічного конституювання аксіогенезу особистості майбутнього фахівця;

- смислонасиченого полімотивованого діалогу;

- синергійної єдності професійного та особистісного становлення;

- гармонізації процесів персоналізації та персоніфікації, ідентифікації себе фахівцем на основі усвідомлення і прояву свого суб'єктного потенціалу.

4. Умовою та водночас показником професійно-особистісного становлення є суб'єктна позиція студента в освітньому процесі. Це усталений, суб'єктивно-інтенційний смислопороджуючий центр в структурі особистості студента, що детермінує його самоактуалізацію в учбово-професійній діяльності. Суб'єктна позиція студента як майбутнього фахівця свідчить, що освіта фасилітує особистісний потенціал, перетворює студента у співавтора освітнього процесу, створює умови для набуття ним особистісного досвіду.

5. Аксіогенез особистості зумовлює конструювання такої моделі освітнього середовища, яка каталізувала б у майбутніх фахівців смислове переживання як особливої внутрішньої діяльності смислотворення, результатом якої є набуття особистісного досвіду, творча перебудова смислового світу особистості, інтеграція образу фахівця. Лише у повноцінному діалозі можлива діяльність смислопородження, тобто можлива актуалізація смислового переживання [2].

Отже, мова йде про самоорганізацію суб'єктів освітнього процесу і лише опосередковано – про побудову предметно-змістової сфери освіти. Справді, освітнє середовище впливає на становлення цілісної особистості за умови знаходження в ньому значущих смислових та ціннісних конструктів. Вони є своєрідною системою координат індивідуального буття, моральне сходження до яких визначає характер і глибину особистісного становлення.

В узагальненому вигляді освіти можна представити як цілісний діалогічний процес на різних рівнях:

- на рівні *формального діалогу* (діалог як форма спілкування суб'єктів освітнього процесу);

- на рівні *змістового діалогу* (представлення в діалогічній формі освітнього матеріалу);
- на рівні *особистісно-сміслового діалогу* (діалог як спосіб встановлення ціннісно-сміислової єдності) [1].

Отже, мова йде про самоорганізацію суб'єктів освітнього процесу і лише опосередковано – про побудову предметно-змістової сфери освіти. Справді, освітнє середовище впливає на становлення цілісної особистості за умови знаходження в ньому значущих смислових та ціннісних конструктів. Процес гуманітаризації дозволяє замінити власне знаннєвий підхід на смислотворчий, де і викладач, і студент є активними суб'єктами освітньої діяльності.

Відтак, гуманітарна освіта повинна виконувати функцію забезпечення умов для вільного самовизначення кожної людини у світоглядному і соціальному просторі щодо усвідомлення нею власних цінностей у формі життєвих цілей, провідних мотивів, інтересів, прагнень, потреб, принципів, осмисленого прийняття самостійних рішень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Радчук Г.К. Аксіопсихологія вищої школи. Монографія. Тернопіль ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2014. 380 с.
2. Радчук Г.К. Концепція культурно-феноменологічного конструювання аксіогенезу особистості студентів. *Становлення культури життєвого самовизначення: психологічна теорія і практика*. Монографія [за ред. Г.К.Радчук]. Тернопіль: ТНПУ ім. В.Гнатюка, 2016. 480 с. С.394 – 425.

Віра ДУБ

кандидат психологічних наук, доцент, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, м. Дрогобич, Україна

ДІАЛОГ ЯК УМОВА ТА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Сучасне суспільство потребує великої кількості кваліфікованих психологів, які здатні надавати професійну допомогу. Тому все актуальнішою стає проблема